

О. П. ВАСИЛЬЧЕНКО

Оксана Петрівна Васильченко, кандидат юридичних наук, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**СУТНІСТЬ ПРИНЦИПУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНОСТІ ПРАВ І СВОБОД
НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН**

Принцип рівності прав і свобод людини і громадянина проявляється не лише на рівні кожної окремої особи, а й на рівні певних угруповань людей. Як кожний громадянин є рівним щодо іншого громадянина, так само різні національні меншини є рівними між собою. Держава, забезпечуючи принцип рівності прав і свобод для всіх членів суспільства, не може надавати перевагу жодній із національних меншин. Встановлення однакових за змістом та обсягом прав і свобод для всіх без винятку національних меншин відповідає міжнародним стандартам, а також європейській практиці.

Деякі аспекти принципу рівності були предметом досліджень таких вчених, як М. Вітрук, В. Колісник, А. Колодій, В. Масленников, М. Матузов, А. Олійник, О. Петришин, В. Погорілко, І. Полховська, П. Рабінович, А. Савицька, Ю. Тодика, В. Шевцов, М. Цвік, Л. Явич та інших. Проте сутність принципу забезпечення рівності прав і свобод національних меншин в сучасних умовах в Україні є малодослідженою, що обумовлює актуальність його вивчення.

Метою цієї статті є визначення сутності принципу забезпечення рівності прав і свобод національних меншин. Для досягнення поставленої мети планувалося розв'язати такі наукові завдання: встановити правову категорію «забезпечення рівності прав і свобод національних меншин»; визначити основні напрями забезпечення рівності прав і свобод національних меншин; охарактеризувати сутність принципу забезпечення рівності прав і свобод національних меншин.

Врахування етнонаціонального фактора постає як обов'язкова умова розвитку країни, а забезпечення конституційних прав і свобод представників національних меншин, підтримка етнокультурної самоідентичності при відкритості викликає сучасної модернізації виступають на перший план при реалізації державної етнонаціональної політики в Україні. Водночас надзвичайної ваги набуває проблема пошуку і впровадження механізмів, які б допомогли досягти необхідного балансу між стабільністю суспільства, що вимагає певної уніфікації, та збереженням його поліетнічності та полікультурності¹.

За даними Перепису населення 2001 р. населення України становлять: українці – 77,8 %, росіяни – 17,3 %, білоруси – 0,6 %, молдовани – 0,5 %, кримські татари – 0,5 %, болгары – 0,4 %, угорці, румуни, поляки – по 0,3 %, євреї, вірмени, греки, татари – по 0,2 %, цигани, азербайджанці, грузини, німці, гагаузи – по 0,1 %, інші – 0,4 %². Необхідно зазначити, що за роки, які минули з останнього перепису, ситуація могла певним чином змінитися у складі національних меншин.

Відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови «забезпечувати» означає створювати надійні умови для здійснення чого-небудь; гарантувати щось³. Тому в буквальному смислі йдеться про гарантування можливості реалізувати принцип рівності прав і свобод національних меншин. Водночас виникає питання про суб'єктів, уповноважених здійснювати таке забезпечення.

Як зазначає А. А. Козіна, під забезпеченням слід розуміти комплекс дій, рішень відповідних органів щодо створення умов для реалізації прав і обов'язків суб'єктів⁴.

На нашу думку, у широкому розумінні забезпечення рівності прав і свобод національних меншин – це створення сприятливих умов для їх ефективного втілення в життя, що здійснюється всіма органами державної влади та місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями й засобами масової інформації. Вживання терміна «забезпечення» деякою мірою спрямовано на охарактеризування мети діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, тобто означає певний напрям політики. Водночас застосування вказаного терміна означає для суб'єктів права можливість використання та застосування нормативно-правової бази у визначеній сфері суспільних відносин, зокрема щодо принципу рівності прав і свобод національних меншин в Україні.

Власне забезпечення зазначеного принципу передбачає два аспекти: по-перше, систему засобів, методів та способів, метою застосування яких є реалізація принципу рівності прав і свобод національних меншин на практиці; по-друге, визначення уповноважених державою суб'єктів здійснювати таке забезпечення.

І. К. Полховська визначає основними напрямками забезпечення правової рівності такі:

- 1) створення якісної нормативно-правової бази;
- 2) соціально-орієнтований вектор державної політики і гарантована підтримка соціально незахищених верств населення;
- 3) створення дієвих механізмів захисту прав і свобод людини й громадянина;

4) чітке втілення ідеї рівності в процесі правотворчої й правозастосовної діяльності органів державної влади, підвищення рівня правової культури населення та подолання правового нігілізму⁵.

Підтримуючи наведену точку зору, розглянемо кожний напрям детальніше.

Так, згідно зі ст. 1 Закону України «Про національні меншини в Україні» Україна гарантує громадянам республіки незалежно від їх національного походження рівні політичні, соціальні, економічні та культурні права і свободи, підтримує розвиток національної самосвідомості й самовиявлення. Усі громадяни України користуються захистом держави на рівних підставах. При забезпеченні прав осіб, які належать до національних меншин, держава виходить з того, що вони є невід'ємною частиною загальноновизнаних прав людини⁶.

Відповідно до ч. 1 та 2 ст. 4 Рамкової конвенції про захист національних меншин, держави зобов'язуються гарантувати особам, які належать до національних меншин, право рівності перед законом та право на рівний правовий захист. У цьому зв'язку будь-яка дискримінація на підставі приналежності до національної меншини забороняється. Сторони зобов'язуються жити, у разі необхідності, належних заходів з метою досягнення у всіх сферах економічного, соціального, політичного й культурного життя повної та справжньої рівності між особами, які належать до національної меншини, та особами, які належать до більшості населення. У цьому зв'язку вони належним чином враховують конкретне становище осіб, які належать до національних меншин⁷.

Стаття 1 Декларації прав національностей України проголошує, що Українська держава гарантує всім народам, національним групам, громадянам, які проживають на її території, рівні політичні, економічні, соціальні та культурні права. Представники народів та національних груп обираються на рівних правах до органів державної влади всіх рівнів, займають будь-які посади в органах управління, на підприємствах, в установах та організаціях. Дискримінація за національною ознакою забороняється й карається за законом⁸.

Аналізуючи відповідні положення законодавства про національні меншини в Україні, можна аргументовано стверджувати про охоплення нормативно-правовою регламентацією всіх визнаних на міжнародному рівні груп прав і свобод людини, до яких належать соціальні, політичні, економічні, культурні та громадянські. Тому нормативно-правова база про національні меншини в Україні характеризується як всеохоплююча, що передбачає забезпечення всіх без винятку прав національних меншин.

Соціально-орієнтований вектор державної політики виражається у створенні та гарантуванні умов для належної реалізації соціальних прав кожної людини. Стосовно національних меншин соціальна політика реалізується, зокрема, через втілення у життя відповідних програм на загальнонаціональному та місцевому рівнях тощо.

Програми підтримки національних меншин містять заходи щодо підвищення ефективності взаємодії з громадськими організаціями національних меншин регіону, створення необхідних умов для збереження мовної та етнічно-культурної самобутності націй та народностей, згуртування національних меншин навколо ідей української державності, збереження стабільної суспільно-політичної ситуації в регіоні тощо⁹.

Метою таких програмних документів є створення сприятливих умов для сталого збалансованого розвитку національних меншин, реалізації їх внутрішнього потенціалу та стимулювання громадської активності, підвищення ефективності комунікації органів виконавчої влади з інститутами етнічних громад, вдосконалення правових механізмів та практик державної етнонаціональної політики. Програма націлена на забезпечення консолідації багатонаціональної громади регіону, утвердження принципів толерантності й міжнаціональної злагоди, підтримку діяльності національно-культурних товариств та центрів національних культур на відповідній території¹⁰.

При аналізі різних профільних програм забезпечення прав національних меншин в Україні певним позитивним аспектом виступає той факт, що над створенням кожної програми працювали не тільки представники органи державної влади, але й представники національних меншин. Крім того, при дослідженні змісту вказаних документів виявлено нетотожність їх змісту, що свідчить про унікальність кожної програми. На нашу думку, слід продовжити таку практику. При цьому доцільно розробляти програми для національних меншин на загальнодержавному та регіональному рівнях, тобто стосовно територій, які не входять до складу однієї територіальної одиниці (адже існують національні меншини, які проживають на території декількох областей тощо).

При розробці та впровадженні нових програм підтримки розвитку національних меншин в Україні пропонується включити такі розділи:

- 1) вступ (загальні положення);
- 2) нормативно-правова база;
- 3) мета програми, її основні завдання;
- 4) основні напрями реалізації програми та конкретні заходи;
- 5) очікувані результати;
- 6) фінансування;
- 7) контроль та підбиття підсумків.

Наступним напрямом є створення дієвих механізмів забезпечення принципу рівності прав і свобод національних меншин.

Як зазначено в Спеціальній доповіді Омбудсмана України, регіональні управлінські структури у сфері етнонаціональних відносин проводять значну роботу щодо захисту прав національних меншин. Водночас треба звернути увагу на те, що ефективному застосуванню ними національного законодавства і міжнародних стандартів щодо захисту прав національних меншин заважають:

- 1) недоступність для більшості райдержадміністрацій сучасних засобів оперативного одержання інформації, обміну досвідом роботи;
- 2) практично відсутність у профільних підрозділах районної ланки базової нормативно-правової літератури, не кажучи вже про повний набір спеціальної літератури;
- 3) відсутність системи навчально-методичної роботи з фахівцями, які займаються питаннями національних відносин, включаючи методичні вказівки і рекомендації, спеціально підготовлені для застосування у практичній роботі¹¹.

На думку Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, такий стан роботи щодо захисту прав національних меншин на регіональному рівні зумовлений тим, що, по-перше, в діяльності не всіх облдержадміністрацій питання захисту прав національних меншин є пріоритетним, по-друге, вкрай негатиивно вплинула неодноразова реорганізація центрального органу державної виконавчої влади, що здійснює управління у сфері міжнаціональних відносин, а також майже постійні реорганізації на місцях¹².

Вважаємо, що створення дієвих механізмів забезпечення принципу рівності прав і свобод національних меншин здійснюється на двох основних рівнях: 1) національному; 2) міжнародному.

На національному рівні зазначений механізм передбачає створення розгалуженої системи органів державної влади та місцевого самоврядування, що й дає змогу від імені держави забезпечувати принцип рівності прав і свобод національних меншин в Україні. Не вдаючись до аналізу системи національних органів, хотілося б звернути увагу на фінансове забезпечення національних меншин, що здійснюють вказані органи.

Відповідно до ст. 14 Закону України «Про національні меншини в Україні» державні органи сприяють функціонуванню національних громадських об'єднань, які діють відповідно до чинного законодавства. У державному бюджеті України передбачаються спеціальні асигнування для розвитку національних меншин¹³.

У 2013 р. реалізація заходів зі збереження та розвитку культур національних меншин здійснюється в рамках бюджетної програми 1801260 «Заходи з відтворення культури національних меншин, заходи Української Всесвітньої Координаційної Ради, заходи з реалізації Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, заходи щодо встановлення культурних зв'язків закордонних українців з українською діаспорою». Обсяги бюджетних призначень за цією бюджетною програмою становили 3375,0 тис. грн, з яких на заходи з відтворення культури національних меншин передбачено 300,0 тис. грн¹⁴.

Водночас непоодинокими є випадки недофінансування програм підтримки розвитку національних меншин, у зв'язку з чим значна кількість заходів залишається нереалізованою, а завдання – нерозв'язаними. Зокрема, на реалізацію Програми підтримки розвитку національних меншин та діяльності національно-культурних товариств Одеської області на 2013–2015 рр. на 2013 р. самою Програмою передбачалося фінансування з обласного бюджету (з урахуванням змін до програми) 921 тис. грн, а фактично закладено в обласному бюджеті на 2013 р. (з урахуванням змін) 500 тис. грн¹⁵. Таким чином, недофінансування зазначеної програми становить близько 50 %, якщо й передбачені кошти в обласному бюджеті будуть освоєні.

При забезпеченні принципу рівності прав і свобод національних меншин важливого значення набуває питання видатків на реалізацію програм підтримки розвитку таких суб'єктів. В основному кошти, передбачені будь-якою програмою підтримки розвитку національних меншин в Україні, йдуть на такі витрати: 1) оренда приміщень, територій, споруд, на яких проводиться захід (у рамках заходу); 2) оплата транспортних послуг; 3) оренда обладнання (світлової, звукової, фото-, відеоапаратури); 4) оплата за послуги зв'язку (в рамках заходу); 5) поліграфічні та інформаційні послуги; 6) послуги з виготовлення символіки, емблем та інших атрибутів для проведення заходу; 7) придбання матеріалів, товарів; 8) придбання призів, сувенірів, подарунків; 9) послуги з підготовки та видання (буклетів, інформаційно-методичних матеріалів, посібників, збірників); 10) послуги з організації заходу (оформлення сцени, режисерсько-постановочні, художньо-постановочні, написання сценарію, музичного супроводу) тощо.

Слід наголосити, що забезпечення принципу рівності прав і свобод національних меншин не передбачає рівних витрат на кожну з них. Навпаки, виділення однакових сум коштів для розвитку кожної національної меншини надавало б переваги одним меншинам та звужувало б права й свободи інших. Національні меншини досить різні: компактно розташовані в межах однієї області або інакше – представники розповсюджені на різних регіонах тощо; тобто вони є різними не тільки за кількістю осіб, а й за територією проживання. Виділення певної суми на користь компактно проживаючої національної меншини та виділення такої ж суми на користь національної меншини, що проживає не компактно, безумовно, спричинить неоднакове фінансове забезпечення їх заходів (за умов однакової кількості осіб у складі національних меншин). Роль держави не повинна зводитися до рівного забезпечення прав і свобод національних меншин, застосування однакових підходів та заходів. Ми вбачаємо роль держави при забезпеченні принципу рівності прав і свобод національних меншин в Україні в індивідуальному підході до вирішення проблем кожної національної меншини. Зважаючи на особливості кожної національної меншини при забезпеченні принципу рівності прав і свобод зазначених суб'єктів існує дуже тонка грань. При цьому держава не лише не заважає розвитку національних меншин, але й сприяє цьому.

На нашу думку, більшість витрат за вказаними статтями є непродуктивними. Деяких з них взагалі можна уникнути, надавши більше фактичної свободи для діяльності самих національних меншин. Тому при розробці конкретних заходів для програм підтримки національних меншин слід більше уваги приділяти вимогам та побажанням представників національних меншин, надавати їм певну свободу дій з організації таких заходів. Пряма бюджетна підтримка організаціям національних меншин та подальший контроль,

здійснюваний органами влади за витрачанням таких коштів, на нашу думку, є більш продуктивним та ефективним для досягнення кінцевої мети розвитку національних меншин в Україні.

Враховуючи, що Україна ратифікувала Рамкову конвенцію Ради Європи про захист національних меншин, на міжнародному рівні механізм забезпечення принципу рівності прав і свобод національних меншин функціонує відповідно до зазначеної Рамкової конвенції.

Зокрема, згідно зі ст. ст. 24 та 25 Рамкової конвенції про захист національних меншин, Комітет міністрів Ради Європи здійснює нагляд за виконанням Договірними Сторонами цієї Рамкової конвенції. Упродовж одного року після набрання Рамковою конвенцією чинності для Договірної Сторони остання надсилає Генеральному секретарю Ради Європи повну інформацію про законодавчі та інші заходи, вжиті для здійснення принципів, проголошених у цій Рамковій конвенції. У подальшому кожна Сторона надсилає Генеральному секретарю на періодичній основі та на прохання Комітету міністрів будь-яку додаткову інформацію про виконання цієї Рамкової конвенції. Інформацію, подану згідно з цією статтею, Генеральний секретар надсилає Комітету міністрів¹⁶.

Що стосується останнього з основних напрямів забезпечення правової рівності, то щодо національних меншин слід наголосити: хоча чинне законодавство дозволяє вживати ефективних заходів з недопущення порушення прав національних меншин, реальна правозастосовна практика свідчить, що правоохоронні органи недостатньо їх використовують. Тому необхідно більш принципово підходити до притягнення до відповідальності осіб, які порушують права представників національних меншин¹⁷.

Таким чином, сутність принципу забезпечення рівності прав і свобод національних меншин полягає в: 1) можливості реалізувати представниками національних меншин свої політичні, соціальні, економічні, громадянські та культурні права і свободи нарівні з іншими національностями; 2) здатності захистити права і свободи в разі їх порушення чи загрози посягання, що включає в себе вільне обирання та застосування форм та способів захисту зазначених прав; 3) розповсюдженні вказаних можливостей для всіх національних меншин, незважаючи на їх особливості, в тому числі кількість осіб та територію проживання; 4) наданні всім національним меншинам рівною мірою зазначених можливостей, тобто однаковості їх обсягу та змісту для всіх; 5) встановленні реального юридичного механізму забезпечення зазначених можливостей державою як окремо, так і в їх взаємозв'язку.

¹ Програма підтримки розвитку національних меншин та діяльності національно-культурних товариств Одеської області на 2013–2015 роки : Рішення Одеської Обласної ради від 26 грудня 2012 р. № 684-VI : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://oblrada.odessa.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2484%3A2013-2015-&catid=129&Itemid=185&lang=uk

² Всеукраїнський перепис населення 2001 : Державний комітет статистики України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://2001.ukrcensus.gov.ua/publications/>

³ Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с. – С. 281.

⁴ Козіна А. А. Забезпечення податковою міліцією законності у сфері оподаткування: організаційно-правові аспекти повноважень та статусу : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Анатолій Андрійович Козіна. – Х., 2005. – 210 с. – С. 39.

⁵ Полховська І. К. Конституційний принцип рівності людини і громадянина в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право» / Ірина Костянтинівна Полховська. – Х., 2006. – 191 с. – С. 104.

⁶ Про національні меншини в Україні : Закон України від 25 червня 1992 р. № 2494-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 36. – Ст. 529.

⁷ Про ратифікацію Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин : Закон України від 9 грудня 1997 р. № 703/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 14. – Ст. 56.

⁸ Декларація прав національностей України : Декларація від 1 листопада 1991 р. № 1771-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 799.

⁹ Про Програму підтримки розвитку культур національних меншин у Чернігівському районі на 2008–2012 роки : Рішення Чернігівської районної ради Запорізької області від 21 березня 2008 р. № 5 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&ved=0CDgQFjAC&url=http%3A%2F%2Ffradachernigivka.at.ua%2FProgramu%2F2008%2Fprograma_pidtrimki_rozvitku_kultur_nacionalnih_me.doc&ei=ISd-UtTgDeGu4QS-4oGwAg&usq=AFQjCNHa8g9p_ibYUyS8SMX7cWzGkGAjOg&bvm=bv.56146854.d.bGE

¹⁰ Програма підтримки розвитку національних меншин та діяльності національно-культурних товариств Одеської області на 2013–2015 роки : Рішення Одеської Обласної ради від 26 грудня 2012 р. № 684-VI : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://oblrada.odessa.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2484%3A-2013-2015-&catid=129&Itemid=185&lang=uk

¹¹ Стан дотримання та захист прав національних меншин в Україні : Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. – К., 2006. – 93 с. – С. 13 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ombudsman.gov.ua/ru/images/stories/07022011/S_Dopovid_2_1.pdf

¹² Там само. – С. 14.

¹³ Про національні меншини в Україні : Закон України від 25 червня 1992 р. № 2494-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 36. – Ст. 16.

¹⁴ Реалізація у регіонах завдань Президента України щодо зміцнення міжнаціональної злагоди та порозуміння, задоволення культурних та освітніх потреб національних меншин : Реалізація у регіонах завдань Президента України 4–10 листопада 2013 року : Офіційний сайт Шаргородської районної державної адміністрації Вінницької області : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rda.sharrayrada.org.ua/informacijnij-visnik/realizaciya-u-regionah-zavdan-prezidenta-ukraini-4-10-listopada-2013-r/>

¹⁵ Стан фінансування регіональних цільових та комплексних програм Одеської області у 2013 році з обласного бюджету (станом на) : Офіційний сайт Одеської обласної ради : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://oblrada.odessa.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1069%3A---2012-&catid=101&Itemid=264&lang=uk

¹⁶ Про ратифікацію Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин : Закон України від 9 грудня 1997 р. № 703/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 14. – Ст. 56.

¹⁷ Стан фінансування регіональних цільових та комплексних програм Одеської області у 2013 році з обласного бюджету (станом на 19.09.2013) : Офіційний сайт Одеської обласної ради : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://oblrada.odessa.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1069%3A---2012-&catid=101&Itemid=264&lang=uk

Резюме

Васильченко О. П. Сутність принципу забезпечення рівності прав і свобод національних меншин.

У статті уточнено правову категорію «забезпечення рівності прав і свобод національних меншин»; досліджено основні напрями забезпечення рівності прав і свобод національних меншин; охарактеризовано сутність принципу забезпечення рівності прав і свобод національних меншин.

Ключові слова: принципи права, рівність, національні меншини, права і свободи, забезпечення.

Резюме

Васильченко О. П. Сущность принципа обеспечения равенства прав и свобод национальных меньшинств.

В статье уточнена правовая категория «обеспечение равенства прав и свобод национальных меньшинств»; исследованы основные направления обеспечения равенства прав и свобод национальных меньшинств; охарактеризована сущность принципа обеспечения равенства прав и свобод национальных меньшинств.

Ключевые слова: принципы права, равенство, национальные меньшинства, права и свободы, обеспечение.

Summary

Vasylchenko O. The essence of the principle of equality of rights and freedoms of national minorities.

The paper established the legal category of “equality of rights and freedoms of national minorities”, investigated the main directions of equality of rights and freedoms of national minorities characterizes the essence of the principle of equality of rights and freedoms of national minorities.

Key words: principles of law, equality, minorities, the rights and freedoms, security.

УДК 342. 7

В. Д. ШАПОВАЛ

Валерій Дмитрович Шаповал, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВА ГРОМАДЯН НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ В УКРАЇНІ

Серед інших проблем, які вирішує народ України, однією з найгостріших є проблема здійснення прав людини та громадянина. На думку вчених-конституціоналістів, які займаються правами, свободами та обов'язками людини і громадянина в Україні, для того, щоб у повному обсязі реалізувати права та свободи, а також обов'язки, необхідно їх знати¹.

Загально визнаним є те, що право і свобода – це гарантовані чинним законодавством вид і міра можливої поведінки людини та громадянина у суспільстві й державі.

Більшість авторів отожднюють право і свободу, розглядаючи їх як рівнозначні явища².

Таким чином, на наш погляд, під правом слід розуміти здатність людини управляти певним процесом регламентації здійснення свого права, а під свободою – таку поведінку людини, на яку будь-хто, в тому числі й держава, не повинен впливати. Отже, цілком слушною є позиція А. М. Колодія та А. Ю. Олійника, які вказують, що свобода означає автономність людини від держави³.

Р. Даль уважав, що бути автономним означає не бути під контролем іншого, бути незалежним⁴.

Питання щодо досліджуваного нами права громадян на правову допомогу, його соціальне призначення в суспільстві, на нашу думку, – одна з найважливіших проблем соціального та культурного розвитку українського суспільства, оскільки сьогодні фактично ведеться неприхована військова агресія сусідньої держави проти України, населення масово покидає тимчасово окуповані території, і, як наслідок, ця ситуація унеможливує функціонування їхнього нормального повсякденного життя.